

Apollonio Rodio, poeta-filologo nell'Alessandria dei Tolemei

Lara Pagani

1) Ap. Rh. 4.1773-1781 (Fränkel)

ἴλατ' ἀριστῆες, μακάρων γένος, αἶδε δ' αἰοδαί
 εἰς ἔτος ἐξ ἔτεος γλυκερώτεραι εἶεν αἰίδειν
 ἀνθρώποις· ἦδη γὰρ ἐπὶ κλυτὰ πείραθ' ἰκάνω 1775
 ὑμετέρων καμάτων, ἐπεὶ οὐ νύ τις ὕμμιν ἄεθλος
 αὖτις ἀπ' Αἰγίνηθεν ἀνερχομένοισιν ἐτύχθη,
 οὐδ' ἀνέμων ἐριωλαὶ ἐνέσταθεν, ἀλλὰ ἔκηλοι
 γαῖαν Κεκροπὶν παρά τ' Αὐλίδα μετρήσαντες
 Εὐβοίης ἐντοσθεν Ὀπούντιά τ' ἄστεα Λοκρῶν, 1780
 ἀσπασίως ἀκτὰς Παγασηίδας εἰσαπέβητε.

Od. 23.291-299 (West)

αὐτὰρ ἐπεὶ στόρεσαν πυκινὸν λέχος ἐγκονέουσαι,
 γρήϊός μὲν κείουσα πάλιν οἰκόνδε βεβήκει,

τοῖσιν δ' Εὐρυνόμη θαλαμηπόλος ἡγεμόνευεν
 ἐρχομένοισι λέχοσδε, δάος μετὰ χερσὶν ἔχουσα·
 295 ἐς θάλαμον δ' ἀγαγούσα πάλιν κίεν. οἱ μὲν ἔπειτα
 ἀσπάσιοι λέκτροιο παλαιοῦ θεσμὸν ἴκοντο·
 αὐτὰρ Τηλέμαχος καὶ βουκόλος ἠδὲ συβώτης
 παύσαν ἄρ' ὀρχηθμοῖο πόδας, παύσαν δὲ γυναῖκας,
 αὐτοὶ δ' ἠνιάζοντο κατὰ μέγαρα σκιάοντα.

296 τοῦτο τὸ τέλος τῆς Ὀδυσσεΐας φησὶν Ἀρίσταρχος καὶ Ἀριστοφάνης
 sch^{HQ} (minus recte πέρας τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦτο ποιοῦνται sch^D, cf. Eust.);
 expeditiv Erbse Beitr. Od. 166-177 299 ἠνιάζοντο van Leeuwen: εὖν- 28 Ω

Sch. Od. 23.296 (Dindorf)

296. ἀσπάσιοι λέκτροιο] ἀσπαστῶς καὶ ἐπιθυμητικῶς ὑπεμνή-
 σθησαν τοῦ πάλαι τῆς συνουσίας νόμου. Ἀριστοφάνης δὲ καὶ Ἀρί-
 σταρχος πέρας τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦτο ποιοῦνται. M.V. Vind. 133. 20
 ἀσπάσιοι λέκτροιο παλαιοῦ θεσμὸν ἴκοντο] τοῦτο τέλος τῆς Ὀδυσ-
 σεΐας φησὶν Ἀρίσταρχος καὶ Ἀριστοφάνης. H.M.Q.

21. τοῦτο—Ἀριστοφάνης] Porson-
 nus de hoc scholio in cod. Harl.
 “ Scripsit antiqua manus, sed quæ
 paucas admodum notas margini
 addidit.”—In cod. Vind. 5. post
 hunc versum sunt quattuor in
 rhombi schemate puncta, et ma-

nus prima minio scripsit, τέλος
'Οδυσσεΐας. Nihilominus sequentia
etiam idem codex continet. In
schol. V. edd. ant. post scholium
ad h. v. nova incipit linearum se-
ries. BUTTM. Eustathius p. 1948,
47. Ιστέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν τῶν πα-
λαιῶν ιστορίαν Ἀρίσταρχος καὶ Ἀρι-
στοφάνης, οἱ κορυφαῖοι τῶν τότε γραμ-
ματικῶν, εἰς τὸ ὡς ἐρρέθη “ἀσπασίαι
λέκτροιο παλαιῶ θεσμῶν ἴκοντο” περα-
τοῦσι τὴν Ὀδύσειαν.

τοῦτο τέλος M. τοῦτο τὸ τέλος
H.Q.

22. Ἀρίσταρχος] ἀρίων M. qui
frequens in hoc codice error est.

2) Ap. Rh. 4.1571-1572 (Fränkel)

ὥς ἄρ' ἔφη· ὁ δὲ χεῖρα τανύσσατο, δεῖξε δ' ἄπωθεν
φωνήσας πόντον τε καὶ ἀγχιβαθὲς στόμα λίμνης·

– II. 6.2-4 (West)

πολλὰ δ' ἄρ' ἔνθα καὶ ἔνθ' ἴθυσε μάχη πεδίοιο
ἀλλήλων ἰθυνομένων χαλκήρεα δοῦρα
μεσσηγὺς Σιμόεντος ἰδὲ Ξάνθοιο ῥοάων.

sch^T t A^a Ἄρην Ἡδν τ Ω*: Ἄρη 400 A^a W: Ἄρη' vel Ἄρηα rr.–cf. Schwyzer 576 Z 4
susp. van Leeuwen Σιμόεντος ἰδὲ Ξάνθοιο ῥοάων Ar^b 6b 409 479 580 1043 tt Z Ω:
ποταμοῖο Σκαμάνδρου καὶ στομαλίμνης quidam ante Ar, Ar^c cum commentariis,
270 410: ποταμοῖο Σκαμάνδρου καὶ Σιμόεντος Chaeris.–cf. S. West Ptol. Pap. 72–3;

– Sch. II. 6.4a e 64b (Erbse)

Ariston. 4. μεσσηγὺς Σιμόεντος (ἰδὲ Ξάνθοιο ῥοάων): ὅτι ἐν τοῖς
ἀρχαίοις ἐγγράπτο „μεσσηγὺς ποταμοῖο Σκαμάνδρου καὶ Στομα-
λίμνης“· διὸ καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι φέρεται. καὶ ὕστερον δὲ περι-
πεσῶν ἔγραψε· μεσσηγὺς Σιμόεντος ἰδὲ Ξάνθοιο ῥοάων· τοῖς 30
γὰρ τοῦ ναυστάθμου τόποις ἢ γραφῇ συμφέρι, πρὸς οὓς μάχονται. A

Did. δ. μεσσηγὺς Σιμόεντος (ἰδὲ Ξάνθοιο ῥοάων): πρότερον
ἐγγράπτο „μεσσηγὺς ποταμοῖο Σκαμάνδρου καὶ Στομαλίμνης“·
ὕστερον δὲ Ἀρίσταρχος ταύτην εὐρών τέπεκρινεν†. Χαῖρις (fr. 2 B.)
δὲ γράφει „μεσσηγὺς ποταμοῖο Σκαμάνδρου καὶ Σιμόεντος“· b(BC 35
E³E⁴) T

V^c 27 le. A suppl. Vill. ὅτι A, ἢ διπλῆ, ὅτι Vill. 27 sq. ἐν τῇ προτέρᾳ
τῶν ἀρισταρχείων Bk., ἐν ταῖς ἀρισταρχείοις Lehrs, ἐν ταῖς ἀρχαίαις (sc.
ἐκδόσεσιν) Leaf, at cf. test. 28 sq. στόμα λίμνης A em. Bk. 29 καὶ² (ante
ὕστερον) del. Lehrs, lac. ante ὕστ. stat. Schoell, Wecklein 30 ἰδὲ Bk., καὶ |]
οὐρανοῦ ἀστερόεντος † ἰδὲ A 31 τοῦ supra l. A μάχονται sc. „hi versus
illa lectione retenta“ Lehrs 32–5 pone sch. Z 1 δ¹ in T 32 le. T supplevi,
om. b 33 σκαμάνδροιο T 34 ταύτην T, ταύτην τὴν γραφὴν b (fort. rec-
tius) ἐπέκρινε T, ἐνέκρινεν Bk. χαῖρις La Roche, χάρις T ἄλλοι b 35
γράφει om. b σκαμάνδροιο T 38 ἐμπίπτον b ζήτ. scripsi, αἴτημα T

– P. Hibeh II 193, 270-230 a.C. (LDAB 2371)

μεσσηγὺς ποταμοῖο Σκαμάνδρου καὶ στομαλί]μν[ης
Αἴας δὲ πρῶτος Τελαμώνιος ἔρκος] Ἀχαιῶν
Τρώων ῥῆξε φάλαγγα, φῶως δ' ἐτάρ]οισιν ἔθηκεν

ἄνδρα βαλῶν ὃς ἄριστος ἐνὶ Θρήκ]εσσι τέτυκτ]ο

– P. Tebt. III 899, seconda metà 2° sec. a.C. (LDAB 2336)

Column 1

 πολ]λα δ [
 ἀλ[λ]ηλων ιθυ[νομενων
 με[σ]σηγυς π[οταμοιο κ]αι στ[ομαλιμνης
 5 Α[ι]ας δ[ε] πρω[τος Τελαμωνιος ερ]κος Αχαι[ων
 Τρωων ρηξ[ε φαλαγγα φως δ ε]ταροισιν [
 ἀγ\δ/[θ]ρα βαλωγ [ος αριστος ενι Θ]ρηκεσσι τε[τυκτ]ο

Materiale per ulteriori spunti

Definizione aristotelica di glossa

Aristot. *Poet.* 1457b 1-6

ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον ἢ γλῶττα ἢ μεταφορὰ ἢ κτλ. λέγω δὲ κύριον μὲν ὧ̃ χρῶνται ἕκαστοι, γλῶτταν δὲ ὧ̃ ἕτεροι· ὥστε φανερόν ὅτι καὶ γλῶτταν καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτό, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ· τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα.

1) ἄρπη e δρέπανον

Ar. Rh. 3, 1386-1391

ὡς δ' ὀπότ', ἀγχούροισιν ἐγειρομένου πολέμοιο,
δείσας γειομόρος μὴ οἱ προτάμωνται ἀρούρας,
ἄρπην εὐκαμπῆ νεοθηγέα χερσὶ μεμαρπῶς
ὡμὸν ἐπισπεύδων κείρει στάχυν, οὐδὲ βολῆσιν
μίμνει ἐς ὠραίνην τερσήμεναι ἠελίοιο— 1390
ὧ̃ς ὄγε γηγενέων κεῖρεν στάχυν· ...

Il. 19, 349-351

Ἵως εἰπὼν ὄτρυνε πάρος μεμαυῖαν Ἀθήνην·
ἢ δ' ἄρπην εἰκυῖα τανυπτέρυγι λιγυφώνω 350
οὐρανοῦ ἐκκατεπᾶλτο δι' αἰθέρος· ...

Sch. D Il. 19, 350 van Thiel

Ἄρπη: εἶδος ὀρνέου. τινὲς ἰκτῖνον καλοῦσιν, ἕτεροι δὲ φήνην. λέγεται δὲ καὶ τὸ δρέπανον.

Od. 18, 366-370

Ἐὐρύμαχ', εἰ γὰρ νῶϊν ἔρις ἔργοιο γένοιτο
ῶρη ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται,
ἐν ποίῃ, δρέπανον μὲν ἐγὼν εὐκαμπές ἔχοιμι,
καὶ δὲ σὺ τοῖον ἔχῃς, ἵνα πειρησαίμεθα ἔργου
νήστιες ἄχρι μάλα κνέφαος, ποίη δὲ παρείη·

Ar. Rh. 4, 982-987

ἔστι δὲ τις πορθμοῖο παροιτέρη Ἴονίοιο
ἀμφιλαφῆς πίειρα Κεραυνίη εἰν ἀλί νῆσος,
ἢ ὑπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις (ἴλατε Μοῦσαι,
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ὧ̃ ἀπὸ πατρός 985
μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος, οἱ δὲ ἐ Δηοῦς
κλείουσι χθονίης καλαμητόμον ἐμμεναι ἄρπην·

2) ἄκρα κόρυμβα e ἀφλαστον

Ar. Rh. 2, 598-603

καὶ τότε Ἀθηναίη στιβαρῇ ἀντέσπασε πέτρης
σκαίῃ, δεξιτερῇ δὲ διαμπερές ὧ̃σε φέρεσθαι·
ἢ δ' ἰκέλη πτερόεντι μετήγορος ἔσσυτ' ὀιστῶ, 600
ἐμπης δ' ἀφλάστοιο παρέθρισαν ἄκρα κόρυμβα
νωλεμές ἐμπλήξασαι ἐναντία. αὐτὰρ Ἀθήνη

Οὐλύμπόνδ' ἀνόρουσεν, ὄτ' ἀσκηθεῖς ὑπάλυξαν·

Il. 9, 240-243

ἀρᾶται δὲ τάχιστα φανήμεναι Ἡῶ δῖαν· 240
στεῦται γὰρ νηῶν ἀποκόψειν ἄκρα κόρυμβα
αὐτάς τ' ἐμπρήσειν μαλεροῦ πυρός, αὐτὰρ Ἀχαιοὺς
δηώσειν παρὰ τῆσιν ὀρινομένους ὑπὸ καπνοῦ.

Aristofane, *Banchettanti*, fr. 233 Kassel-Austin

(A) πρὸς ταύτας δ' αἴ λέξον Ὀμήρου γλώττας· τί καλοῦσι κόρυμβα (*Il. 9, 241*);
— — — — — τί καλοῦσ' ἀμενηνὰ κάρηνα (*Od. 10, 521 al.*);

Sch. D Il. 9, 241 van Thiel

ἄκρα κόρυμβα: τὰ τῶν νεῶν ἀκροστόλια.

Il. 15, 716-717

Ἔκτωρ δὲ πρύμνηθεν ἐπεὶ λάβεν οὐχὶ μεθίει
ἄφλαστον μετὰ χερσὶν ἔχων, Τρωσὶν δὲ κέλευεν·

Sch. D Il. 15, 717 van Thiel

ἄφλαστον: τὸ λεγόμενον ἀκροστόλιον τῆς νεῶς πρύμνης. καὶ εἴρηται κατὰ ἀντίφρασιν· εὐθλαστον γὰρ ἔστι.

Sch. ex. Il. 15, 717 Erbse

a. ἄφλαστον: οὐ τὸ ἀκροστόλιον, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς πρύμνης εἰς ὕψος τεταμένον ἐκ κανονίων πλατέων, διήκοντος δι' αὐτοῦ πλατέος κανονίου ὀνομαζομένου μὲν θρανίτου, ὑπηρεισμένου δὲ τῶ στυλίσκῳ τῶ ὀπισθεν τοῦ κυβερνήτου. κρέμανται δὲ ἐκ τῶν κανονίων καὶ τοῦ θρανίτου τὰ ταινία. ἀκροστόλιον δὲ τὸ ἀπὸ τῆς πτυχῆς ἀνατεῖνον ἐπὶ πρῶραν ξύλον. πτυχή δὲ ἔστιν, ὅπου ζωγραφοῦνται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ τῆς νεῶς ἐπιγέγραπται ὄνομα. **b**(BCE³E⁴)**T**

b. <ἄφλαστον:> τινὲς ἄφλαστον γράφουσιν ἐπιρρηματικῶς, τὸ ἄμφω ταῖς χερσὶν ἐπεστραμμένως ἐπειλήφθαι τῆς νεῶς. **b**